

БЕЗПЕКА ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ЯК ОБ'ЄКТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Чистоклетов Л.Г.,
к.ю.н., професор, професор кафедри адміністративно-правових дисциплін
Львівський державний університет внутрішніх справ

У статті на підставі основних теоретичних та практичних аспектів розглянуто основні підходи до трактування безпеки діяльності суб'єктів господарювання. Охарактеризовано методологічні труднощі, що ускладнюють застосування цього поняття в юридичних дослідженнях. У роботі доведено, що охарактеризовані наукові уявлення про поняття «безпека» не могли не позначитися на стані справ щодо підходів до трактування безпеки суб'єкта господарювання, які можна поділити на статичний, процесний та інтегральний. У рамках апробації зазначеної проблематики запропоновано визначення сутності адміністративно-правового забезпечення безпеки діяльності суб'єктів господарювання.

Ключові слова: безпека, суб'єкти господарювання, адміністративно-правове забезпечення, загрози, діяльність.

Чистоклетов Л.Г. / БЕЗОПАСНОСТЬ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СУБЪЕКТОВ ХОЗЯЙСТВОВАНИЯ КАК ОБЪЕКТ АДМИНИСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ / Львовский государственный университет внутренних дел, Украина

В данной статье на основании основных теоретических и практических аспектов рассмотрены основные подходы к трактовке безопасности деятельности субъектов хозяйствования. Охарактеризованы методологические трудности, осложняющие применение этого понятия в юридических исследованиях. В работе доказано, что охарактеризованные научные представления о понятии «безопасность» не могли не сказаться на состоянии дел с подходами к трактовке безопасности предприятия, которые можно разделить на статический, процессный и интегральный. В рамках апробации данной проблематики предложено определение сущности административно-правового обеспечения безопасности деятельности субъектов хозяйствования.

Ключевые слова: безопасность, предприятия, административно-правовое обеспечение, угрозы, деятельность.

Chystokletov L.G. / SAFETY OF ENTITIES AS THE OBJECT OF ADMINISTRATIVE AND LEGAL SUPPORT / Lviv State University of Internal Affairs, Ukraine

This article based on major theoretical and practical aspects of the basic approaches to the treatment of security entities. Characterized methodological difficulties complicate the application of this concept in legal studies. It is proved that characterize scientific understanding of the concept of «security» could not affect the status of the approaches to the treatment of security entity, which can be divided into static, process and integrated. It is indicated that as part of national security, the security of both entities is relatively independent system, it is entitled as a dynamically stable state entity against the adverse effects of the activity and protect it against internal and external threats to ensure such internal and external conditions that guarantee it to sustainable development. Quite common are attempts to identify security business entities to their economic security. In fact, the second part is the first. The article also stated that the creation, operation and development of successful security business entities not possible without legal support, including administrative and legal. As part of that testing issues proposed definition of the essence of administrative and legal security of business entities, under which represents the administrative and legal framework to ensure the security of businesses and activities of administrative and legal security of undertakings, aimed at the formation, improvement and use this foundation to create the necessary conditions for the stay of business entities in the dynamically stable state on the adverse effects and the maintenance of this state. In our opinion, the said definition will put all points of reference for understanding the concept and perspective of our study.

Key words: safety, entities, administrative and legal support, threat activity.

Постановка проблеми. Одним із найскладніших та найнагальніших завдань нашої держави після проголошення її незалежності в 1991 році стала розбудова ефективної системи забезпечення національної безпеки. До підсистем цієї системи належить захист підприємницької діяльності, а отже, і безпеки діяльності господарюючих суб'єктів.

Донедавна у вітчизняному безпекознавстві правовому аспекту захисту безпеки діяльності суб'єктів господарювання як об'єкта адміністративно-правового забезпечення (БДСГ) приділялася недостатня увага. До пов'язаних із цим аспектом питань, які потребують першочергової наукової розробки, належить і питання, що стало темою даної статті. Звідси – її актуальність.

Аналіз останніх досліджень. Нам невідомі праці, що містять характеристику безпеки діяльності суб'єктів господарювання як об'єкта адміністративно-правового забезпечення. Разом із тим низку моментів, дотичних до такої характеристики, знаходимо в кандидатській дисертації Р.О. Банка «Адміністративно-правові засади забезпечення безпеки підприємницької діяльності в Україні», захищеної у 2014 році.

Мета дослідження – охарактеризувати безпеку діяльності суб'єктів господарювання в аспекті її адміністративно-правового забезпечення. Реалізація цієї мети передбачає необхідність вирішити такі завдання: 1) розкрити зміст категорії «безпека діяльності суб'єкта господарювання»; 2) сформулювати дефініцію адміністративно-правового забезпечення (АПЗ) безпеки діяльності суб'єктів господарювання.

Виклад основного матеріалу. Поняття «безпека» можна знайти ще в Старому Заповіті [1] та античній літературі [2]. Проте об'єктом широкомасштабного аналізу в суспільних науках воно стає лише з 1970-х років. Можливо, саме через останнє й досі представники цих наук далекі від одностайності щодо трактування даного поняття.

Ми дотримуємося точки зору, яка розрізняє три підходи до трактування безпеки: статичний, процесний (діяльнісний) та такий, який ураховує її статичний і процесний аспекти. Останній підхід називатимемо далі інтегральним.

Згідно зі статичним підходом безпека розглядається як певний стан. Так, за В.К. Сенчаговим, «безпека – це стан об'єкта в системі його зв'язків з погляду здатності до самовиживання й розвитку в умовах внутрішніх та зовнішніх загроз, а також дії непередбачуваних та важко прогнозованих факторів» [3, с. 35]. Репрезентує статичний підхід і погляд на безпеку як на «...стан захищеності життєво важливих інтересів людей, організацій, суспільства та держави від внутрішніх і зовнішніх загроз, небезпек» [4, с. 369].

З категоричним запереченням проти тлумачення безпеки як стану об'єкта виступив Г.А. Атаманов, зауваживши при цьому: «За такого підходу з аналізу повністю виключаються зовнішні умови, але саме звідти (з «поза») виходять погрози, здійснюються атаки й напади. Небезпека/безпека пов'язані зі станом об'єкта, але не зводяться виключно до нього. Стан, у якому перебуває об'єкт, певною мірою визначає ймовірність заподіяння йому шкоди, її можливі

розміри. Та тільки певною мірою, але не цілком і сповна» [5]. Очевидно, що ці міркування Г.А. Атаманова не можна поширювати на всі визначення безпеки як стану об'єкта, приміром на таке: «Під економічною безпекою будемо розуміти такий стан суб'єкта, за якого ймовірність небажаної зміни яких-небудь якостей самого суб'єкта, параметрів належного йому майна й зовнішнього (курсів наш. – Л. Ч.) середовища, яке його зачіпає, невелика (менша певної межі)» [6, с. 78]. Те ж саме, як видається, стосується й наведеної вище точки зору В.К. Сенчагова.

Неприйнятним, на думку Г.А. Атаманова, є й погляд на безпеку як на стан захищеності. Основні його заперечення проти цього погляду такі:

а) зміст поняття «захищеність» з'ясований ще менше, ніж зміст поняття «безпека». Тим часом визначення одного поняття через інше, ознаки якого невідомі і яке саме потребує визначення, веде до помилки, званої визначенням невідомого через невідоме [5];

б) «безпека» не може трактуватися як стан захищеності ще й тому, що в «захищеності» немає й не може бути «стану», оскільки термін «стан» може бути застосований лише до об'єкта [5].

Критичну оцінку уявлення про безпеку як про стан захищеності знаходимо й у працях деяких інших науковців. Так, Т.А. Мартиросян, характеризуючи одне з визначень безпеки, побудованих на такому уявленні, зауважує: «Розглядуване визначення не може вважатися достатньо коректним також через ту обставину, що використовуване в ньому поняття «захищеність» не має конкретного, ясного змісту й потребує уточнення» [7, с. 359]. А ось що з приводу намагання трактувати безпеку як стан захищеності читаємо в праці [8]: «...у цьому підході, вважають деякі дослідники, є проблема. Трактування поняття «безпека» як стану захищеності особистості, суспільства та держави від внутрішніх і зовнішніх загроз не повною мірою відображає її сутність. Дослідники вказують на те, що безпека характеризується на ступенем захищеності від зовнішніх і внутрішніх загроз, а рівнем умов для існування, функціонування й розвитку самої системи... Можна констатувати, що визначення безпеки через поняття «захищеність» охоплює не всі небезпечні стани» [8, с. 11].

За процесного підходу безпека розглядається як діяльність. Так, за В.В. Серебряніковим та Р.Г. Яновським, «це діяльність людини, держави, світового співтовариства з виявлення, попередження та усунення тих факторів і обставин, які здатні позбавити людей фундаментальних матеріальних і духовних цінностей, завдати їм шкоди, закрити шлях для розвитку й навіть виживання» [9, с. 291].

Іншим прикладом процесного підходу до трактування безпеки може служити така позиція: «...під безпекою слід розуміти перманентне управління статичними (постійно існуючими) і динамічними (тимчасово діючими) зовнішніми та внутрішніми загрозами з метою їх повної ліквідації, усунення або хоча б зменшення можливої шкоди від них для функціонування об'єкта із заданими ним же умовами й параметрами» [10, с. 137].

Згідно зі ще однією версією розглядуваного підходу, безпека являє собою процес, за якого ймовірність настання дисфункції й деградації об'єкта в результаті його взаємодії із зовнішнім середовищем або взаємодії елементів, що входять у структуру об'єкта, між собою нижча певної граничної величини [11]. Цікаво, що пізніше автор цієї версії Г.А. Атаманов запропонував такий погляд на суть безпеки: «...під безпекою слід розуміти ситуацію, за якої об'єкту безпеки не може бути завдано шкоди. І навіть не саму ситуацію, а її позначення (у термінах семіотики – десигнат), і не будь-яку шкоду, а тільки істотну (з точки зору суб'єкта, який оцінює ситуацію)...» [12]. Як бачимо, у даному випадку має місце радше статичний підхід до трактування безпеки, хоча й у дуже своєрідній формі.

Таким, що відображає діяльнісний підхід до з'ясування сутності безпеки, вважає запропоноване ним трактування

цього поняття С.М. Шкарлет [13]. На його погляд, безпека суб'єкта – це його «...об'єктивна дійсність... у певних умовах, що базується на активній взаємодії цього суб'єкта та умов його існування, якими він опанував у процесі власної самореалізації і здатен контролювати» [13]. На нашу думку, те, що в даному трактуванні вихідним моментом зроблено об'єктивну дійсність суб'єкта, дає підставу вважати, що воно відображає й статичний аспект безпеки, а отже, може розглядатися як інтегральне. Ми б віднесли до кола інтегральних і таке трактування безпеки: «Безпека – багатогранне поняття, що охоплює, по-перше, наявність і взаємодія зовнішніх факторів, умов, мінімально необхідних для благополучного існування й прогресивного розвитку об'єкта безпеки, збереження цілісності, відновлення життєдіяльності й працездатності за виникнення небезпек і загроз і, по-друге, сукупність окремих властивостей самого об'єкта, що відображають його здатність активно функціонувати в зазначених вище умовах, а також зберігати власну цілісність і відновлювати життєдіяльність і працездатність за реалізації небезпек і загроз» [7, с. 362].

Спроба поєднати статичний і процесний підходи до трактування безпеки проглядається також у такій її дефініції: «...безпека – параметр стану системи (об'єкта безпеки), який характеризує її інтегративні властивості а) перебувати в стані найменшої вразливості на негативні внутрішні і зовнішні впливи, б) зберігати свої системні якості й взаємозв'язки, в) стабільно функціонувати, стійко й прогресивно розвиватися» [14]. Коментуючи цю дефініцію, її автор пише: «У сформульованому понятті:

по-перше, безпека розглядається як параметр (набір параметрів) інтегративної властивості (а не сама властивість), оскільки об'єкт, маючи певні властивості, може перебувати як у стані безпеки, так і в небезпечності (це залежить від параметрів);

по-друге, безпека – параметр, який характеризує власну властивість конкретної системи (об'єкта безпеки), виключаючи обумовленість цієї властивості загрозами, оскільки їх кількість, спрямованість, якісні характеристики можуть мати ймовірнісний, суб'єктивний характер;

по-третє, мова йде не про всі впливи, а лише про ті, які для об'єкта безпеки є негативними, тобто можуть заподіяти його системним якостям (у т. ч. інтересам) і зв'язкам певної шкоди;

по-четверте, не робиться акцент на захисті об'єкта безпеки, оскільки він є не самоціллю його існування, а лише одним зі способів забезпечення прогресивного розвитку й стійкості його структури та процесу функціонування» [14].

Досить своєрідний варіант розглядуваного підходу знаходимо в праці В.Н. Кузнецова «Соціологія безпеки». У цій праці як базову категорію соціологічного аналізу безпеки запропоновано розглядати дуальну опозицію «небезпечність–безпека» [15, с. 19]. Стосовно небезпечності В.Н. Кузнецов зауважує, що «в особистому та суспільному сприйнятті ситуація небезпечності зіставляється з високим рівнем невизначеності й нестабільності в різних сферах життєдіяльності людей [15, с. 19]. Безпека ж характеризується ним «...як мережева стійка сукупність необхідних і достатніх факторів, що надійно забезпечують гідне життя кожної людини; захищеність усіх структур життєздатності родини, суспільства й держави; їхні цілі, ідеали, цінності й інтереси, їхню культуру й спосіб життя, традиції від неприйнятних ризиків, від внутрішніх і зовнішніх викликів і загроз; здатність ефективно запобігати небезпекам, які формуються, на основі культури компромісу з приводу благополуччя й справедливості для Всіх» [15, с. 16]. Осмислення вказаної вище дуальної опозиції, на думку В.Н. Кузнецова, «...з урахуванням сучасних новацій у різних галузях суспільної практики дозволяє використовувати в наукових дослідженнях нову інформацію та нові методологічні інструменти, що дають можливість

визначити нову логіку взаємодії факторів, які детермінують безпеку і... культуру безпеки» [15, с. 19].

Те, що трактування безпеки, запропоноване В.Н. Кузнецовим, характеризує її як стан і діяльність, особливо чітко видно зі сформульованого ним визначення суспільної безпеки. Воно є таким: «Категорія «суспільна безпека» може бути визначена так: це стан, умови й характер життєдіяльності держави та суспільства, за яких громадяни, соціальні групи, створювані ними об'єднання й організації вільно діють відповідно до їх власної природи й призначення та здатні нейтралізувати зовнішні та внутрішні загрози»¹ [15, с. 150].

У літературі є класифікації підходів до трактування безпеки, які виділяють більшу кількість останніх. Так, В.А. Ліпкан указує на «... наявність чотирьох головних підходів: статичного (стан захищеності), апофатичного (відсутність загроз і небезпек), діяльнісного (система заходів, спрямованих на створення певних умов), пасивного (дотримання певних параметрів, норм)» [16]. Спробу запропонувати розгорнуте трактування безпеки, що враховувало б усі ці підходи, знаходимо в праці [17], в якій, зокрема, читаємо: «... безпека – це такий стан захищеності буття, цінностей та інтересів суб'єкта (об'єкта) безпеки від загроз та небезпек (статичний аспект. – Л.Ч.), за якого забезпечуються оптимальні умови його життєдіяльності, розвитку та самореалізації. Забезпечення безпеки відбувається шляхом дотримання необхідних параметрів (індикаторів) і норм, у рамках яких стабільно і збалансовано відбуваються всі наявні процеси (вказівка на це – данина пасивному підходу до трактування безпеки. – Л.Ч.). Вони підтримуються завдяки певній системі заходів (тобто йдеться про врахування діяльнісного підходу. – Л.Ч.), спрямованих на створення й підтримання безпечних умов, у яких небезпека відсутня або зведена до мінімуму, а можливі ризики та виклики не становлять реальної загрози (отже, відображається вимога апофатичного підходу. – Л.Ч.)».

На нашу думку, між запропонованою В.А. Ліпканом класифікацією підходів до трактування безпеки та розглянутою раніше китайського муру немає. Адже апофатичний підхід можна вважати частковим випадком статичного, а дотримання певних параметрів і вимог, спрямоване на гарантування безпеки, – формою діяльності з її забезпечення.

Ще більше підходів до трактування безпеки розрізняє Н.І. Луппова, а саме: 1) безпека як стан; 2) безпека як здатність об'єкта зберігати свій стан за умов цілеспрямованого й руйнівного внутрішнього чи зовнішнього впливу; 3) безпека як властивість системи; 4) безпека як гарантія, необхідна умова функціонування об'єкта; 5) безпека як відсутність небезпек та загроз для об'єкта; 6) безпека як поточна та перспективна захищеність суб'єкта від різноманітних загроз [10]. На наш погляд, навряд чи потребує особливих доказів те, що й запропоновану Н.І. Лупповою класифікацію можна звести до тієї, яка була розглянута першою.

Охарактеризовані вище наукові уявлення про поняття «безпека» не могли не позначитися на стані справ щодо підходів до трактування безпеки суб'єкта господарювання, які також можна поділити на статичний, процесний та інтегральний. Цілком зрозуміло, що найбільший інтерес для нас становить саме останній. Дуже неординарну спробу його реалізації знаходимо в докторській дисертації М.І. Корольова, присвяченій формуванню економічного механізму системного захисту фірми.

За М.І. Корольовим, «невизначеність і безпека являють собою полярні характеристики еволюції фірми як безперервного й необоротного процесу розширеного, простого

або звуженого відтворення визначеності її внутрішнього та зовнішнього середовища», а небезпека є «... зворотною стороною визначеності й характеризується від'ємним відношенням адаптаційних можливостей фірми до сили впливів середовища» та «... визначає зміст загроз, які постають конкретними формами її прояву» [18, с. 9]. Стосовно ж сутності загроз ним було висловлено таку точку зору: «Загроза розуміється як сконцентрована в просторі та часі можливість негативного впливу на фірму, здатного завдати їй неприйнятної шкоди. Ризик є ймовірнісною характеристикою реалізації загрози» [18, с. 9].

Спираючись на трактування небезпеки як зворотної сторони визначеності, М.І. Корольов сформулював такі положення: «Безпека трактується як умовний нуль на шкалі небезпеки, ідеальна ситуація повної відповідності параметрів фірми та середовища, момент динамічної рівноваги їхніх потенціалів. Захист є способом активно-оборонної поведінки фірми, що виражається в комплексі організованих дій її агентів і підрозділів, який формують превентивний або реактивний відгук на виниклу загрозу. Захист фірми інституціонально забезпечується системою загальних і часткових алгоритмів, правил, нормативів і вимог для всіх агентів фірми і її функціональних підструктур. У свою чергу захищеність є відношенням потужності захисту до рівня загроз, яке відображає результативність і ефективність функціонування захисної підсистеми фірми, що у вартісному аспекті виражається відношенням здійснених витрат на захист до реальних і потенційних втрат від настання загроз» [18, с. 10]. Хоча перше із цих положень найбільше відповідає статичному підходу до трактування безпеки, воно в поєднанні з тими положеннями, що його супроводжують, дає, як видається, інтегральну характеристику безпеки фірми.

Ще більш вдалою, на наш погляд, є така інтегральна характеристика безпеки суб'єкта господарювання: «... безпеку господарюючого суб'єкта можна визначити як динамічно стійкий стан по відношенню до несприятливих впливів і діяльність із захисту від внутрішніх і зовнішніх загроз, із забезпечення таких внутрішніх і зовнішніх умов його існування, які гарантують можливість стабільного розвитку» [19, с. 12]. Перевага цієї характеристики вбачається нами в тому, що в ній елементи статичного та процесного підходів до трактування безпеки присутні в явному вигляді й при цьому відображені однаковою мірою та лапідарно. Виходячи з неї, отримуємо таке визначення: безпека діяльності суб'єкта господарювання – це динамічно стійкий стан такого суб'єкта по відношенню до несприятливих впливів та діяльність із його захисту від внутрішніх і зовнішніх загроз, із забезпечення таких внутрішніх і зовнішніх умов, які гарантують йому можливість стабільного розвитку.

У науковій та навчальній літературі нерідко натрапляємо на ототожнення безпеки діяльності суб'єкта господарювання та його економічної безпеки. Ось один із прикладів: «Економічна безпека підприємства (фірми) – це такий стан даного господарюючого суб'єкта, за якого життєво важливі компоненти структури та діяльності підприємства характеризуються високим ступенем захищеності від небажаних змін» [20]. Проте, на нашу думку, насправді все те, за допомогою чого в цьому визначенні характеризується сутність економічної безпеки підприємства, стосується безпеки його діяльності. Недарма за змістом воно практично збігається з визначенням безпеки підприємства в цілому, сформульованим С.В. Капітулою: «Під безпекою підприємства взагалі в роботі запропоновано розуміти захищеність підприємства від негативного впливу сукупності соціальних, економічних, екологічних, правових та силових внутрішніх і зовнішніх факторів» [21, с. 5].

Уважаємо, що правильною є точка зору, яка відкидає ототожнення безпеки діяльності суб'єкта господарювання з його економічною безпекою (див., зокрема:

¹ У процесі перекладу тексту, який процитовано, узято до уваги наявність у ньому незначної помилки друку.

[22, с. 264; 23, с. 167; 24]), і повністю поділяємо такі положення праці [22]:

«Слід розмежувати поняття «економічна безпека підприємства» та «безпека функціонування підприємства».

У першому випадку предметом дослідження є зовнішні і внутрішні економічні загрози конкретному господарюючому суб'єкту (фірмі, банку й т. п.) та способи й механізми їх відвернення. <...>

У другому випадку предметом дослідження є об'єкти загроз на підприємстві: персонал, матеріальні цінності, інформаційні ресурси й сама діяльність підприємства. <...>

Таким чином, «безпека функціонування підприємства» включає в себе «економічну безпеку» [22, с. 264].

Будучи складовою безпеки держави, безпека діяльності суб'єктів господарювання водночас є відносно самостійною системою. Створення, успішне функціонування та розвиток цієї системи не можливі без правового забезпечення, зокрема адміністративно-правового. З огляду на це постає питання про те, що являє собою адміністративно-правове забезпечення безпеки діяльності суб'єктів господарювання. Щоб розв'язати це питання, необхідно мати чітке уявлення про зміст поняття «адміністративно-правове забезпечення», яке є родовим стосовно досліджуваного нами. На жаль, і досі його загальновизнане трактування відсутнє. І це не дивно, бо така сама ситуація з поняттям «правове забезпечення».

Частина трактувань останнього відображає його діяльнісний аспект, а отже, має динамічний характер. Прикладами можуть слугувати такі: а) «...правове забезпечення – це здійснюване державою за допомогою правових норм, приписів і сукупності засобів упорядкування суспільних відносин, їх юридичне закріплення, охорона, реалізація і розвиток» [25, с. 392]; б) «...поняття «правове забезпечення» необхідно розглядати в широкому та вузькому сенсі слова. У широкому сенсі терміном «правове забезпечення» охоплюється весь процес вироблення засобів юридичної регуляції та використання їх у практичній діяльності суб'єктів права для досягнення фактичних результатів у конкретній сфері суспільних відносин» [26].

Є й інший підхід до розуміння суті правового забезпечення. Його репрезентують трактування, які характеризують правове забезпечення як стан, тобто в статичному ключі. Як їх спільний знаменник можна розглядати таке визначення: «Правове забезпечення – сукупність правових норм, що регламентують правові взаємини та юридичний статус» [27, с. 375].

Обидва підходи є однобiчними, а отже, неприйнятними. Має рацію О.М. Дручек, коли заперечує проти «...ігнорування двоєдиної сутності поняття «забезпечення» (як процесу і як стану)» у деяких визначеннях правового забезпечення [28, с. 125] та вказує, що воно являє собою і сукупність гарантій, котра є його статичною складовою, і процес, діяльність зі створення умов, необхідних для реалізації прав [28, с. 124].

Указівка на двоєдину сутність правового забезпечення присутня й в докторській дисертації С.Н. Максимова, одним з вузлових положень якої є таке: «Аргументовано, що АПЗ ЕБ (адміністративно-правове забезпечення економічної безпеки. – Л. Ч.)... має самостійну субстрату (адміністративно-правові норми); організаційну (системи державних органів спеціальної компетенції); функціональну (реалізує регулятивну й контрольну функції) і субстанціальну (сукупність економічних інтересів держави, які охороняються складові» [29, с. 18]. Проте в запропонованому в цій дисертації визначенні АПЗ ЕБ двоєдиність останнього відображена не зовсім вдало. Це визначення характеризує АПЗ ЕБ як діяльність, хоча при цьому й побіжно згадується про його статичний аспект: «... АПЗ ЕБ являє собою врегульовану нормами адміністративного права повсякденну впорядковану управлінську діяльність державних органів і органів місцевого самоврядування в рамках єдиної державної економічної політики з викорис-

танням адміністративно-правових засобів, здійснювану з метою забезпечення ефективного нормативно-організаційного впливу на суспільні відносини в інтересах створення й підтримання необхідного рівня захищеності учасників економічних відносин» [29, с. 18].

Подібний недолік має запропоноване Р.О. Банком трактування адміністративно-правового аспекту забезпечення безпеки підприємницької діяльності, яке фактично є спробою визначити суть АПЗ безпеки функціонування суб'єктів цієї діяльності [30, с. 9]. Має його й сформульована В.М. Редкоусом дефініція адміністративно-правового забезпечення національної безпеки: «Адміністративно-правове забезпечення національної безпеки являє собою здійснювану в рамках єдиної державної політики в галузі забезпечення національної безпеки діяльність уповноважених суб'єктів, спрямовану на формування адміністративно-правової основи забезпечення національної безпеки, на закріплення в ній системи адміністративно-правових засобів (адміністративно-правових норм, правовідносин, індивідуальних приписів та ін.), за допомогою котрих досягається результативний, нормативно-організаційний вплив на суспільні відносини з метою їх упорядкування, охорони, розвитку відповідно до суспільних потреб забезпечення національної безпеки країни, створення й підтримання необхідного рівня захищеності об'єктів безпеки держави» [31, с. 11]. Проте дана дефініція має важливе концептуальне значення з того погляду, що вона вказує на можливість використання для розкриття змісту адміністративно-правового забезпечення національної безпеки поняття «адміністративно-правова основа забезпечення національної безпеки», яке відображає «...сукупність взаємопов'язаних, внутрішньо узгоджених основоположних нормативних правових актів, котрі містять юридичні принципи й норми, спрямовані на адміністративно-правове регулювання суспільних відносин у сфері забезпечення національної безпеки з метою їх упорядкування, охорони та розвитку відповідно до суспільних потреб» [31, с. 14]. До речі, у присвяченій адміністративно-правовим основам забезпечення громадської безпеки докторській дисертації Н.А. Босхамджиевої зазначається (очевидно, не без впливу позиції В.М. Редкоуса, на чью докторську дисертацію Н.А. Босхамджиева неодноразово посилається), що «...адміністративно-правове забезпечення в загальному вигляді необхідно розглядати як здійснювану на адміністративно-правовій основі (курсів наш. – Л. Ч.) діяльність із забезпечення безпеки» [32, с. 104–105].

Важливе концептуальне значення для розв'язання розглядуваного нами питання мають і зауваження Р.В. Ігоніна щодо позиції І.О. Іерусалімової стосовно змісту адміністративно-правового забезпечення прав і свобод людини та громадянина. Позицію цю відображає визначення, за яким указане забезпечення являє собою «...повноту регулювання за допомогою норм адміністративного права суспільних відносин, що виникають для та в процесі їхньої реалізації, а також надання за допомогою цих норм відповідних гарантій, які разом з іншими правовими та неправовими гарантіями створюють стійку систему можливостей користування правовими цінностями в державі» [33].

Коментуючи бачення змісту адміністративно-правового забезпечення, запропоноване І.О. Іерусалімовою, Р.В. Ігонін укажує, зокрема, на таке: «...І.О. Іерусалімова до змісту поняття «адміністративно-правового забезпечення» включає три основних елементи – адміністративно-правове регулювання, реалізацію адміністративно-правових норм та встановлені нормами адміністративного права гарантії реалізації прав людини і громадянина. Включення до складу поняття «адміністративно-правового забезпечення» зазначених складових... дозволяє більш чітко встановити «місцезнаходження» даного поняття стосовно системи ключових понять адміністративно-правової науки...» [34, с. 39]. Водночас Р.В. Ігонін цілком слушно зазначає, що І.О. Іерусалімовою випущені з уваги суб'єкти

владних повноважень, які реалізують (застосовують) норми адміністративного права у своїй діяльності [34, с. 39].

Тепер, як видається, масо у своєму розпорядженні всі опорні точки, необхідні для відповіді на питання, що являє собою адміністративно-правове забезпечення безпеки діяльності суб'єктів господарювання. На наш погляд, під ним слід розуміти адміністративно-правову основу забезпечення БДСГ та діяльність суб'єктів АПЗ БДСГ, спрямовану на формування, удосконалення й використання цієї основи з метою створення необхідних умов для перебування господарюючих суб'єктів у динамічно стійкому стані щодо несприятливих впливів і для діяльності з підтримання такого стану.

Висновки

1. Безпеку діяльності господарюючого суб'єкта можна окреслити як динамічно стійкий стан останнього по від-

ношенню до несприятливих впливів та діяльності із його захисту від внутрішніх і зовнішніх загроз, із забезпечення таких внутрішніх і зовнішніх умов, які гарантують йому можливість стабільного розвитку. Доволі поширеними є намагання ототожнювати безпеку діяльності суб'єктів господарювання з їхньою економічною безпекою. Насправді ж друга є частиною першої.

2. Адміністративно-правове забезпечення безпеки діяльності суб'єктів господарювання – це адміністративно-правова основа забезпечення БДСГ та діяльність суб'єктів АПЗ БДСГ, спрямована на формування, удосконалення й використання цієї основи з метою створення необхідних умов для перебування господарюючих суб'єктів у динамічно стійкому стані щодо несприятливих впливів і для діяльності з підтримання такого стану.

ЛІТЕРАТУРА

1. Старий Завіт / Українська Православна Церква ; вид. від. Київ. Патріархії. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vydavnytstvo.org.ua/bibliia/staryi-zavit.html>.
2. Кар Тит. О природе вещей [Электронный ресурс] / Тит Кар. – М. : Художеств. лит., 1983. – Режим доступу: http://royallib.com/book/kar_tit/o_prirode_veshchey.html.
3. Сенчагов В.К. Экономическая безопасность: геополитика, глобализация, самосохранение и развитие [Электронный ресурс] / В.К. Сенчагов ; Ин-т экономики РАН. – М. : Финстатинформ, 2002. – 128 с. – Режим доступу : <http://www.twirpx.com/file/214785/>.
4. Райзберг Б.А. Государственное управление экономическими и социальными процессами : учеб. пособие [Электронный ресурс] / Б.А. Райзберг. – М. : ИНФРА-М, 2010. – 384 с. – Режим доступу: <http://www.pvl-rco.kz/files/Gos.upravlenie%20ekon.processami.pdf>.
5. Атаманов Г.А. Определения понятий «опасность» и «безопасность» [Электронный ресурс] / Г.А. Атаманов. – Режим доступа : http://gatamanov.blogspot.ru/2014/07/blog-post_17.html.
6. Клейнер Г.Б. Предприятие в нестабильной экономической среде: риски, стратегии, безопасность [Электронный ресурс] / Г.Б. Клейнер, В.Л. Тамбовцев, Р.М. Качалов ; под общ. ред. С.А. Панова. – М.: Экономика, 1997. – 288 с. – Режим доступа: <http://ecsosman.hse.ru/text/19161564/>.
7. Мартиросян Т.А. К вопросу о содержании понятия «безопасность» / Мартиросян Т.А. // Стратегия граждан. защиты: проблемы и исслед. – 2013. – № 2, т. 3. – С. 359–362. – Режим доступу: <http://cyberleninka.ru/article/n/k-voprosu-o-soderzhanii-ponyatiya-bezopasnost>.
8. Зеленков М.Ю. Теоретико-методологические проблемы теории национальной безопасности Российской Федерации [Электронный ресурс] / М. Ю. Зеленков. – М. : Юрид. ин-т Моск. гос. ун-та путей сообщ., 2013. – 196 с. – Режим доступа : http://window.edu.ru/resource/730/78730/files/national_sec.pdf.
9. Серебряников В.В. Социальная безопасность как исследовательская проблема [Электронный ресурс] / В.В. Серебряников, Р.Г. Яновский // Вестн. Рос. акад. наук. – 1996. – Т. 66, № 4. – С. 291–296. – Режим доступа : www.ras.ru/FStorage/download.aspx?id=c9dfe7a8-4ab2-400a-a531. (неполн)
10. Луппова Н.І. Дефініція поняття «безпека» як основа функціонування підприємства [Електронний ресурс] / Н.І. Луппова // Системи обробки інформації. – 2010. – Вип. 3. – С. 137. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/soi_2010_3_61.pdf.
11. Атаманов Г. А. Дialeктика безопасности [Электронный ресурс] / Атаманов Г. А.– Режим доступа : <http://gatamanov.blogspot.com/2014/03/blog-post.html>.
12. Атаманов Г.А. О некоторых методологических аспектах исследования экономической безопасности субъектов экономической деятельности [Электронный ресурс] / Атаманов Г. А. – Режим доступа : http://gatamanov.blogspot.com/2014/03/blog-post_5.html.
13. Шкарлет С.М. Формування економічної безпеки підприємств засобами активізації їх інноваційного розвитку : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» [Електронний ресурс] / Шкарлет Сергій Миколайович. – К., 2008. – Режим доступу : http://lawdiss.org.ua/2011-01-15-11-45-49.html?page=shop.product_details&flypage=flypage.tpl&product_id=2080059&category_id=9080004.
14. Жаглин А.В. Понятийный аппарат теории национальной безопасности [Электронный ресурс] / А.В. Жаглин // Вестн. Воронеж. ин-та МВД России. – 2014. – № 3. – Режим доступа : <http://cyberleninka.ru/article/n/ponyatiynyy-apparat-teorii-natsionalnoy-bezopasnosti>. http://lawdiss.org.ua/2011-01-15-11-45-49.html?page=shop.product_details&flypage=flypage.tpl&product_id=2080059&category_id=9080004
15. Кузнецов В.Н. Социология безопасности : учеб. пособие [Электронный ресурс] / В.Н. Кузнецов. – М. : Моск. гос. ун-т, 2007. – 423 с. – Режим доступа : <http://www.twirpx.com/file/153636/>.
16. Ліпкан В.А. Адміністративно-правові основи забезпечення національної безпеки України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» [Електронний ресурс] / Ліпкан Володимир Анатолійович. – К., 2008. – Режим доступу : <http://goal-int.org/avtoreferat-2/>.
17. Пасічник В. Філософська категорія безпеки як основа нової парадигми державного управління національною безпекою [Електронний ресурс] / В. Пасічник // Демократ. врядування. – Л. : ЛРІДУ НАДУ при Президентові України, 2011. – Вип. 7. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/DeVr_2011_7_7.pdf.
18. Королев М.И. Формирование экономического механизма системной защиты фирмы: методология, теория, практика : автореф. дис. на соискание учен. степени д-ра экон. наук: спец. 08.00.01 «Экономическая теория» [Электронный ресурс] / Королев Михаил Иванович. – Волгоград, 2012. – 50 с. – Режим доступа : vak2.ed.gov.ru/idcUploadAutoref/renderFile/75071.
19. Колпаков П.А. Концептуальные основы экономической безопасности фирмы : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. экон. наук : спец. 08.00.01 (1) «Общая экономическая теория» [Электронный ресурс] / Колпаков Павел Александрович. – М., 2007. – 25 с. – Режим доступа : <http://economy-lib.com/kontseptualnye-osnovy-ekonomicheskoy-bezopasnosti-firmy>.
20. Стратегии бизнеса : анализ. справочник [Электронный ресурс] / под общ. ред. Г.Б. Клейнера. – М. : КОНСЭКО, 1998. – Режим доступа : <http://www.aup.ru/books/m71/>.
21. Капітула С.В. Оцінка та управління економічною безпекою підприємства (на прикладі гірничо-збагачувальних комбінатів України) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. экон. наук : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» [Електронний ресурс] / Капітула Сергій Васильович. – Кривий Ріг, 2009. – Режим доступу : mydisser.com/files/88111409.doc.
22. Экономическая безопасность : учеб. пособие [Электронный ресурс] / [В.А. Богомолов, Н.Д. Эришвили, Е.Н. Барикаев и др.] ; под ред. В.А. Богомолова. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2009. – 295 с. – Режим доступа : <http://www.alleng.ru/d/econ/econ241.htm>.
23. Франчук В.І. Теоретичні засади корпоративної безпеки [Електронний ресурс] / В.І. Франчук // Актуал. пробл. економіки. – 2009. – № 7 (97). – С. 161–167. – Режим доступу : http://base.dnsgb.com.ua/files/journal/Aktualni-problemy-ekonomiky/Akt-prob-ekonomiky-2009-7/Akt-prob-ekonomiky-2009-7_161-167.pdf.

24. Петренко И. Индикативная система общей безопасности хозяйствующего субъекта [Электронный ресурс] / И. Петренко // Вопр. экономики. – 2008. – № 1. – Режим доступа : <http://institutiones.com/general/246-2008-06-18-11-51-44.html>.
25. Лазур Я.В. Поняття, сутність та елементи адміністративно-правового механізму забезпечення прав і свобод громадян у державному управлінні / Я.В. Лазур // Форум права. – 2009. – № 3. – С. 392–398.
26. Зубарев С.М. Понятие и сущность правового обеспечения реформы уголовно-исполнительной системы Минюста РФ [Электронный ресурс] / С.М. Зубарев. – Режим доступа : <http://www.lawmix.ru/comm/3512>.
27. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : Перун, 2005. – 1728 с.
28. Дручек О.М. Поняття адміністративно-правового забезпечення прав, свобод та інтересів дитини органами внутрішніх справ України / О.М. Дручек // Форум права. – 2013. – № 2. – С. 123–128.
29. Максимов С.Н. Административно-правовое обеспечение экономической безопасности в Российской Федерации: концептуальные и методологические аспекты : дис. ... д-ра юрид. наук : спец. 12.00.14 «Административное право, финансовое право, информационное право» [Электронный ресурс] / Максимов Сергей Николаевич. – М., 2014. – 298 с. – Режим доступа : http://dissovet.rudn.ru/web-local/prep/rj/index.php?id=28&mod=dis&dis_id=360.
30. Банк Р.О. Адміністративно-правові засади забезпечення безпеки підприємницької діяльності в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Корпоративное право; энергетическое право» / Банк Ростислав Олександрович. – К., 2014. – 230 с.
31. Редкоус В.М. Административно-правовое обеспечение национальной безопасности в государствах-участниках Содружества Независимых Государств : автореф. дис. на соискание учен. степени д-ра юрид. наук : спец. 12.00.14 «Административное право, финансовое право, информационное право» [Электронный ресурс] / Редкоус Владимир Михайлович. – М., 2011. – 56 с. – Режим доступа : <http://www.dissers.ru/avtoreferati-dissertatsii-yuridicheskie/a85.php>.
32. Босхамджиева Н.А. Административно-правовые основы обеспечения общественной безопасности в Российской Федерации : дис. ... докт. юрид. наук : спец. 12.00.14 «Административное право, финансовое право, информационное право» [Электронный ресурс] / Босхамджиева Наталья Антоновна. – М., 2013. – 369 с. – Режим доступа : www.vpii-mvd.ru/files/%20Босхамджиева.pdf.
33. Ієрусалімова І.О. Механізм адміністративно-правового забезпечення прав і свобод людини та громадянина : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» [Електронний ресурс] / Ієрусалімова Ірина Олександрівна. – К., 2006. – Режим доступу : <http://mydisser.com/ru/avtoref/view/16746.html>.
34. Ігонін Р.В. Поняття адміністративно-правового забезпечення функціонування системи судів загальної юрисдикції / Р.В. Ігонін // Адвокат. – 2011. – № 1 (124). – С. 36–40.